

AZİZİYE TABYASI

Erzurum'un 10 km. kuzeydoğusunda Top Dağı'nda bulunan Aziziye Anıtı, Aziziye Tabyasının önünde 1952 yılında 3.Ordu Komutanı Orgeneral Nurettin Baransel tarafından yaptırılmıştır. Bu anıt 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın anısına dikilmiştir. Anıt kesme taştan yapılmış, üzerindeki bronz plakada: "Bu gelinlik genç kızlar, ihtiyar erkekler ve nineler, kendi namusları ve Türk milletinin şan-ü şerefi için can verdiler, dövüştüler ve öldüler. Şimdi Türk milletinin kalbinde yaşıyorlar. 1877-1952" yazılıdır.

ÇİFTE MİNARELİ MEDRESE

Erzurum'un sembolü olan Çifte Minareli Medrese'nin kitabesi olmadığından yapılış tarihi tam bilinmese de 13. yüzyılın sonlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Selçuklu Sultanı Alaattin Keykubat'ın kızı Hundi Hatun veya İlhanlı hanedanlarından Padişah Hatun tarafından yaptırılmış olabileceği düşüncesi ile adına Hatuniye Medresesi de denilmektedir.

ERZURUM KALESİ

Bizanslılar tarafından yapıldığı tahmin edilen Erzurum Kalesi, şehrin gezilecek yerlerinin başında gelmektedir.

Erzurum'un tarihi zenginlikleri arasında kendini gösteren kale, bulunduğu tepede hem iç hem de dış kaleden meydana gelmektedir. Günümüze kadar dış kale surlarının çoğu yıkılmış olup, dört yöndeki kapılarının sadece isimleri kalmıştır. Tebriz Kapısı, Erzincan Kapısı, Gürcü Kapısı ve İstanbul Kapı... İç kalenin ise sur duvarlarının üzerindeki burçlar görülmeye değerdir. Kale duvarları dönem dönem yenilenmiş olsa da kimler ne zaman yenildiğini belgeleyen bir yazıt bulunmamaktadır.

ERZURUM EVLERİ

Erzurum evlerinin mimarisi, tamamiyle iklime bağlı, geleneksel yapı tiplerinden oluşmuştur. Erzurum evlerinin büyük çoğunluğu savaşlar, yangınlar ve yeni inşaatlar nedeniyle yok olmuştur. Günümüzde tarihi Erzurum evleri restore edilerek turizme kazandırılmıştır. Geleneksel Erzurum evlerinin daha çok İç Kale'nin kuzey ve doğusundaki mahallelerde yaygın şekilde inşa edildiği ve çoğunun yaşının 100-130 yıl dolaylarında bulunduğu dikkate alınırsa, bunların çoğunlukla 1859 depreminden sonraki yıllarda yaptırılmış oldukları anlaşılmaktadır. Erzurum'da 1980'lerde sayıları beş yüzü bulan tarihi ev sayısı, ne yazık ki giderek azalmış ve günümüzde yüz dolaylarına kadar düşmüş bulunmaktadır.

ÜÇ KÜMBETLER

Anadolu Selçuklu mezar yapılarının en güzel örneklerindedir Üç Kümbetler. Erzurum'un tarihi yapıları arasındaki Üç Kümbetler, Çifte Minareli Medrese'nin güneyinde bulunur. Kümbetlerin en büyüğünün Emir Saltuk'a ait olduğu ve XII. yüzyıl veya XIV. yüzyıl başlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Diğer kümbetler hakkında ise pek fazla bilgi yoktur. Kim tarafından ve ne zaman yaptırıldıklarına dair bilgi olmamakla birlikte, 14. yüzyılda yapıldıkları tahmin edilmektedir. Muazzam mimarilere sahip olan Üç Kümbetler, şehrin önemli tarihi yapılarından biri olup, yerli ve yabancı turistler tarafından sürekli olarak ziyaret edilmektedir.

RÜSTEMPAŞA BEDESTENİ (TAŞHAN)

Rüstempaşa Bedesteni, Osmanlı mimarisini yansıtan en güzel örneklerinden biridir.

Erzurum'un tarihine eşlik eden bu mimari eser, halk tarafından Taşhan olarak da adlandırılmaktadır. Bedesten 1561 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamı ve aynı zamanda damadı olan Rüstem Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Günümüzde dükkanların sıralandığı bir çarşı olan bedestende genellikle oltu taşı satıcıları görülür. İki katlı olan Rüstempaşa Bedesteni hem halkın hem de turistlerin gün içerisinde ziyaretleriyle kalabalıklaşır ve Erzurum gezi listelerinde mutlaka yerini alan bir noktadır.

BAKIRCI CAMİİ

Erzurum Bakırcı Mahallesi'nde bulunan Bakırcı Camisini Bakırcı Hacı Mustafa'nın ölümünden sonra vasiyeti üzerine 1720-1721 yıllarında Mustafa Ağa yaptırmıştır. Cami 1902 yılında Osman Efendi tarafından onarılmıştır. Geleneksel Erzurum camilerinde uygulanan plan tipinde olan bu yapı kesme taştan yapılmıştır. Kare planlı ve kubbeli caminin önünde dört taş sütunun taşıdığı üç kubbeli bir son cemaat yeri vardır. Giriş kapısı üzerinde 1720 tarihli kitabesi bulunmaktadır. Bu kitabe talik yazı ile 38 mısra halinde Ketencizade Rüştü tarafından yazılmıştır. Caminin içerisinde mimari ve bezeme yönünden herhangi bir özellik yoktur. Minare kırmızı kamber taşından yapılmış olup, şerefe altında mukarnas bezemeleri görülmektedir. Bu minare üzerinde günümüzde de Erzurum'un işgalinden kalma kurşun izlerine rastlanmaktadır.

CAFERİYE CAMİİ

Cumhuriyet Caddesi'nde bulunan bu camiyi Erzurum Maliye Memurlarından Ebubekir oğlu Hacı Cafer yaptırmıştır. Giriş kapısı üzerindeki beş satırlık Arapça mermer kitabesinden 1645 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Caminin önündeki dört yuvarlak sütun üzerine oturan üç küçük kubbeli bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Ayrıca son cemaat yerinin sol tarafında camiyi yaptıran Hacı Cafer'e ait türbe yer almaktadır. Bu türbe içerisinde Hacı Cafer'in 1650 tarihli mezarı bulunmaktadır. Kare planlı caminin üzeri sekiz köşeli bir kasnağa oturan kubbe ile örtülüdür. Bu yapı tek kubbeli Osmanlı camiler plan düzenindedir. Kubbe eteğinde Kaside-i Bürde yazılı bir firiz dolaşmaktadır. Ayrıca kible duvarında 14 satır halinde caminin vakfiyesi yazılıdır. Caminin mihrabı sanat tarihi yönünden bir özellik taşımamakla beraber minberi Osmanlı ağaç işçiliğinin güzel örnekleri arasındadır. Caminin yanında, kesme taştan yapılmış tek şerefeli minaresi bulunmaktadır.

İBRAHİM PAŞA CAMİİ

İbrahim Paşa Camii, Erzurum Merkez'de bulunan Eski Hükümet Konağı'nın çok yakınında bulunmakta... Şehrin tarihi ibadet mekanları arasındaki İbrahim Paşa Camii, kitabesindeki bilgiye göre 1748 yılında Erzurum Valisi Yazıcızade Hacı İbrahim Ethem Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Caminin mimarisi kare planlı olup, tek bir kubbesi vardır. Yapımında beyaz renkte mermer taş kullanılmıştır ve mihrabı da mermerden yapılmıştır. Erzurum İbrahim Paşa Camii'nin minaresinde ise kesme taş görülmektedir. Osmanlı mimarisinin tipik örneklerinden biri olan cami, günümüzde de ibadete açıktır.

KURŞUNLU CAMİİ

Erzurum Fezullah Mahallesinde bulunan bu caminin kitabesinden öğrenildiğine göre; Şeyhülislam Fezullah Efendi tarafından 1700-1701 tarihinde yaptırılmıştır. Kubbesinin üzeri kurşunla kaplı olduğundan ötürü de Kurşunlu Cami ismi verilmiştir. Ayrıca Fezziye veya Şeyhülislam Camisi isimleri ile de tanınmaktadır. Cami kesme taştan, kare planlı olarak yapılmıştır. Üzeri sekiz kaska üzerine oturan bir kubbe ile örtülmüştür. Son cemaat yeri dört taş sütunun üzerine oturan üç kubbeli bir mekandır. Giriş kapısının üzerinde dört satırlı talik yazılı kitabesi bulunmaktadır. Mihrap taştan olup, mukarnalıdır. Ahşap minberi Türk ağaç işçiliğinin en güzel örneklerinden biridir. Son cemaat yerinin sağ tarafında bulunan minaresi sekiz sıra kırmızı taş şeritlerle hareketlendirilmiştir. Caminin yanında Kurşunlu Medresesi bulunmaktadır. Caminin banisi olan Fezullah Efendi İstanbul'da Fatih Millet Kütüphanesinin bulunduğu Fezullah Efendi Medresesini de yaptırmıştır.

LALAPAŐA CAMİİ

Kıbrıs Fatihisi olarak tanınan ve bir dđnem Erzurum Beylerbeyi olan Lala Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır LalapaŐa Camii.

Erzurum'un Şehir merkezinde Yakutiye Medresesi'nin doğu kısmında bulunan cami, esasında bir kđllyenin parçasıdır ve Mimar Sinan Eserleri arasında gđsterilir.

Klasik Osmanlı camilerinin örneklerinden olan LalapaŐa Camii'nin ortadaki ana kubbesi dđrt ayak tarafından taŐınmaktadır. Avlusuz inşa edilmiştir ve Merkezi planlı yapılar arasındadır. Gđnđmzde ise iŐlevselliĐini hala korumakta olup, turistik ziyaretlere de ev sahipliği yapmaktadır.

MURATPAŐA CAMİİ

II. Selim dđneminde inşa edilen, kare planlı bir mimariye sahip olan Erzurum Murat Paşa Camii, Şehrin önemli ibadet mekanları arasındadır.

1573 yılında yapılan caminin banisi Sadrazam Kuyucu Murat Paşa'dır. Kuyucu Murat Paşa sadrazamlık gđrevindeyken inşa ettirmiŐtir camiyi. Caminin merkezi kubbesi, mukarnaslı altı sđtun taşımaktadır. Kubbenin Avrupa üslubundaki iek ve yaprak motifleriyle bezenmiŐ durumda. Mihrabı ise taştan ve mukarnas sđslemelidir. Minaresi caminin sağında olup tek Şerefeli taş kaide üzerindedir.

İlçe merkezi Atalar Mahallesi'nde bulunmasından dolayı kolay bir ulaŐım yoluna sahiptir.

ULU CAMİİ

Erzurum Ulu Camii, şehrin en büyük ibadet mekanı özelliğini taşımaktadır.

Günümüzde ibadete açık olan Erzurum Ulu Camii, Atabeg Camii olarak da adlandırılmakta. Cami, 1179 yılında Saltuklu Melik Nasirüddün Muhammed Bey'in döneminde inşa edilmiştir. İsmi ise Irak Selçukluları Sultanı Atabeg Kızıl Arslan'dan almıştır.

Selçuklu mimarisinin en güzel örneklerinden biridir ve 6000 kişilik bir cemaat kapasitesine sahiptir. Bu kapasite, şehrin en büyük camisi olduğunun bir kanıtı... Caminin ikisi doğuda, üçü kuzeyde olmak üzere beş kapısı bulunmakta olup, hiçbir kapı mimari açıdan birbirine benzememekte... Kitabelerinin her biri incelendiğinde günümüze kadar beş kez onarım geçirdiği görülüyor.

IV. Murat döneminde erzak deposu olarak kullanılan günümüzde ise cami olarak işlevselliğine devam eden Erzurum Ulu Camii, görkemli mimariyle turistlere de ev sahipliği yapmaya devam ediyor.

ÇOBANDEDE KÖPRÜSÜ

Erzurum'un tarihi yapılarından biridir Çobandede Köprüsü. 1297-1298 yılları arasında Veziri Salduzlu Emir Çoban Noyin tarafından inşa edilmiştir. Selçuklu ve İlhanlı üslubunun yansıtıldığı köprü Aras Nehri üzerinde bulunmaktadır. Gündüz saatlerinde sıradan bir köprü gibi görünse de sabah güneşin ilk ışıklarıyla gizemli bir görüntüye sahip olur. Çobandede Köprüsü, kırmızı, siyah ve gri kesme taştan yapılmış olup; dönem dönem onarımlardan geçmiştir. Köprü günümüzde kullanılmamaktadır. 7 kemer gözlü olarak inşa edilmiş olsa da, bugün sadece 6 gözü bulunmaktadır. Erzurum-Horasan yolu üzerinden 58 kilometre sonra karşınıza çıkacak olan Çobandede Köprüsü, şehrin tarihi gezi alanlarından biridir. Dilerseniz gezinize köprüyü dahil edebilirsiniz.

HASANKALE

Erzurum Hasankale ilçesinde bulunan Hasan Kale'yi İlhanlıların son döneminde, İlhanlı Emiri Hacı Toğay'ın oğlu Hasan Bey 1339'da yaptırmıştır. XVI.yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman kalenin onarımını yaptırmıştır. Kale kuzeyde sarp kayalıklara dayanmaktadır. Kale iç ve dış olmak üzere iki bölümden yapılmıştır. Kesme taş ile moloz taşın kullanıldığı kalenin İç Kale kapısı ile duvarları günümüze gelebilmiştir. Evliya Çelebi kalenin çevresinin bin adım olduğundan ve etrafında hendek bulunmadığından söz etmektedir. Kalenin güney yönündeki duvarları arazi konumundan ötürü diğerlerinden çok daha yüksek yapılmıştır. Kalenin Erzurum Kapısı batı yönünde olup Evliya Çelebi'den öğrenildiğine göre burada demir kanatlı büyük bir kapısı varmış. İç Kale'nin içerisinde Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırmış olduğu bir mescit ile Sultan IV.Murat dönemine ait bir kasrın kalıntıları bulunmaktadır. Ancak bu yapılar ile ilgili yeterli bir bilgiye kaynaklarda rastlanmamıştır.

İSPIR KALESİ

İspir'in girişinde Çoruh nehri sağ sahili kenarında yüksek bir tepenin üzerinde kurulmuş olan kale ve Kale Camiinin XI. Yy. da Saltuklular tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. Burçların ekserisi ayaktaadır.

İnşa ve tamir kitabesi yoktur. Erzurum Selçuklu Beylerinden Mugisuddin Tuğrul Bah'ın kaleyi tamir ettirdiği ve kale camiini yaptırdığı bilinmektedir.

Kalenin yapımında, alt kısımlarda Çoruh Irmağının taşıdığı renk renk taşlar, üst kısımlarda muntazam kesme taşlar kullanılmıştır. İç kalenin kuzeyinde kale beyi ve dizdarının sarayı ve hazine daireleri vardır. Bunlar yıkık haldedir.

MERYEM ANA KİLİSESİ

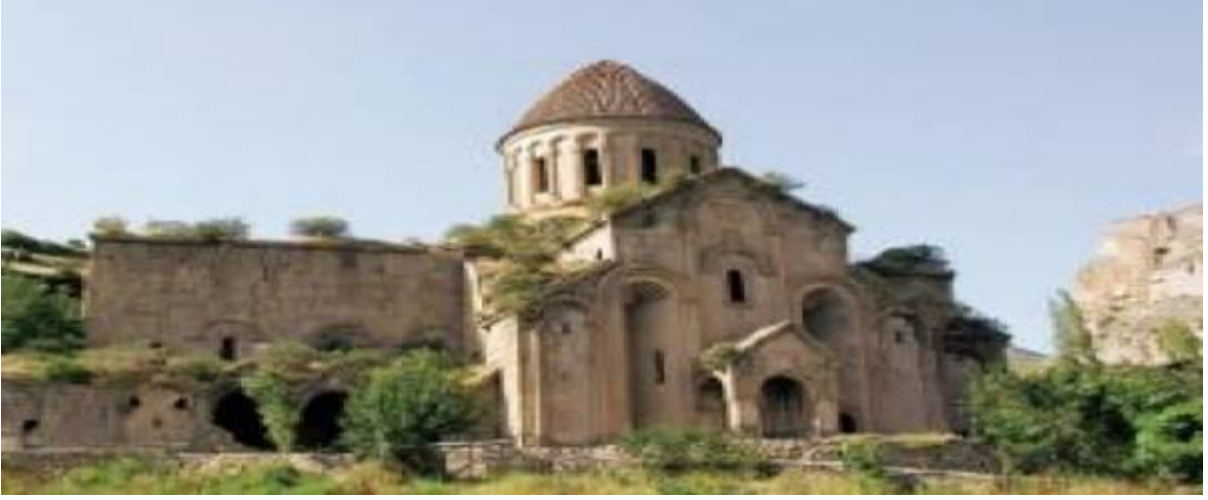
Erzurum, Tortum ilçesinde, Bağbaşı'nda bulunan Hahuli Manastırının Meryem Ana Kilisesi Bağdat Kralı III.Davut tarafından 976-1001 yıllarında yapılmıştır. Manastırı oluşturan yapılar bu kilisenin çevresinde yer almıştır. Kilise kapalı Yunan haçı ile bazilika planının birleştirilmesi ile meydana gelmiş kendine özgü bir yapıdır. Oldukça düzgün, kaliteli kesme taşlarla yapılan kilisenin üst örtüsü kırma çatıdır. Kilisenin içerisindeki kabartmalarda arslan, boğa, kartal, grifon gibi figürlere geniş ölçüde yer verilmiştir. Ayrıca iç mekanın duvarları ve özellikle apsid İncil'den alınma sahneleri içeren ve Hz.İsa ile Meryem'i tasvir eden fresklerle bezenmiştir. Kilisenin apsid bölümünün üzeri kule şeklinde yükselmiştir. Ayrıca girişin yanında kesme taştan üç kat halinde çan kulesi bulunmaktadır. Kulenin üst noktası yuvarlak kemerlerle birbirine bağlanmış, üzeri kubbeli bir köşk şeklindedir. Kilisenin içerisine uzun kenarların ortasındaki yuvarlak kemerli bir kapıdan girilmektedir.

OLTU KALESİ

Erzurum Oltu ilçesinde, Oltu Çayı kıyısındaki tepe üzerinde bulunan kale M.Ö IV. Yüzyılda yapılmıştır. Kale Bizans, Selçuklu, Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Osmanlı dönemlerinde onarılmıştır. Ancak bu onarımları belirten bur kitabe günümüze gelememiştir. Osmanlı döneminde bir süre kervansaray olarak da kullanılmıştır. Oltu Kalesi kesme taştan yapılmış ve 3000 m²'lik bir alana yayılmıştır. Günümüze dış kale ile surları gelememiştir. Bugün yalnızca iç kale görülebilmektedir. Kalenin kuzeyindeki iki burçtan biri türbe olarak kullanılmıştır. Ayrıca kale içerisinde bulunan hamam da diğer bölümlere göre çok daha iyi durumda günümüze gelebilmiştir.

ÖŞVANK KİLİSESİ

961-966 yılları arasında yaptırılan Öşvank Kilisesi, görkemli mimarisiyle Erzurum'un simgelerinden biridir. Şehre gelen turistlerin ise ilk ziyaret noktaları arasındadır. Uzundere ilçesine bağlı Çamlıyamaç Köyü içerisinde yer alan Öşvank Kilisesi'ni en çok ziyaret eden kesim Hristiyan Gürcüleridir. Bunun sebebi Hristiyan Gürcüler için kutsal bir mekan olmasıdır. Öşvank Kilisesi Bagrad Hanedanlığı döneminde inşa edilmiş olup, mimarı Öşklü Grigor'dur. Kilisenin yapımı sırasında renkli taş bezemeler ve kabartma figürlerle süslenmiştir. Süslemeleri oldukça dikkat çeken bu yapı, haç planlıdır. Yakın bir zamanda Erzurum seyahati düşünüyorsanız Öşvank Kilisesi'ni ziyaret etmenizi öneririz.

TORTUM KALESİ

Erzurum Tortum ilçe merkezinden 14 km. uzaklıktaki Tortum Kale Köyünde bulunan Tortum kalesinin yapıldığı tarih ve yaptırana ile ilgili hiç bir bilgi yoktur ancak, Yapısal olarak kale bir orta çağ kalesidir. Tortum Kalesi iç ve dış kaleden meydana gelmiştir ve bir de sur ile çevrilidir. Kalenin kuzeyindeki duvarları oldukça iyi durumdadır, ayakta olan kale surlarında harç kullanılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca yer yer kale surları ahşap hatıllarla güçlendirilmiştir. Evliya Çelebi bu kalede Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı bir cami olduğundan söz etmektedir, ancak bu konuda hiç bir iz yoktur.

YUSUF ZIYA KÖŞKÜ

Erzurum'da 1795-1798 senelerinde valilik yapan Yusuf Ziya Paşa tarafından inşa ettirilen köşk, 1824, 1921 ve 1986 yıllarında birkaç onarım görmesine rağmen esaslı bir restorasyona ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle restorasyon çalışmasına start verdik. Erzurum'un kıymetli eser ve mekanlarını gelecek kuşaklara aktarmanın tek yolu, şehir tarihini korumaktan geçer. Bu yüzden hazırladığımız projelerimizle şehrimizin kültür varlıklarına gereken değeri veriyoruz. Tarihi kaynaklarda, "yeşil cennet" anlamına gelen "Nüzhet-ül Hazra" adıyla anılan tarihi köşk, büyük bir havuz ile çeşitli ağaçların bulunduğu bahçeye sahip bulunuyor. İki katlı olan köşk, katlarına ayrı giriş kapılarından ulaşılmasıyla da dikkat çeken bir mimariye sahiptir.